

ФУНКЦЫЯНАЛЬНА-СЕМАНТЫЧНАЕ ПОЛЕ АБ'ЕКТНАСЦІ
Ў ТЭКСТАХ БЕЛАРУСКІХ НАРОДНЫХ ПЕСЕНЬ

Аб'ектнасць – гэта семантыка-граматычная катэгорыя, звязаная са здольнасцю працэсуальнай адзінкі пазначаць дзеянне, стан, працяглую ў часе ўласцівасць, якая накіравана на прадмет ці асобу або якая выяўляецца ў адносінах да яго, і спалучацца з імем у форме ўскоснага склону з аб'ектным значэннем. Прызнанне аб'екта важнейшым семантычным кампанентам сказа патрабуе асэнсавання данай сінтаксічнай катэгорыі з боку комплексу яе семантычных значэнняў. Аналіз усемагчымых праяўленняў катэгорыі семантычнага аб'екта ў структуры сказа дае магчымасць выявіць сродкі сучаснай мовы, якія выкарыстоўваюцца для рэалізацыі семантычных функцый аб'екта (поле аб'ектнасці), і пабудоваць іерархію гэтых сродкаў (цэнтр – перыферыя) па прыметах найбольшай спецыялізаванасці для выяўлення дадзенай семантыкі і найбольшай рэгулярнасці функцыянавання ў мове беларускіх народных песень. Гаворка ідзе аб вызначэнні структуры поля аб'ектнасці ў мове.

Канцэпцыя поля, на думку Б. Ю. Нормана, заключаецца ў тым, што «двухбаковым (г. зн. значным) моўным катэгорыям уласціва палявая структура» [1, с. 58]. І сапраўды, кожная моўная сутнасць мае сваё тыповае праяўленне – так званы цэнтр поля, які ўтвараецца аптымальнай канцэнтрацыяй усіх прымет, уласцівых дадзенай катэгорыі. У накірунку ж да ўскраіны, да перыферыі, самабытнасць дадзенай катэгорыі памяншаецца, некаторыя з яе істотных прымет знікаюць, аднак з’яўляюцца іншыя, больш ці менш выпадковыя прыметы. Калі цэнтр служыць прадстаўленнем поля ў яго проціпастаўленні іншым палям, то на перыферыі адбываецца перакрываванне, узаемапранікненне палёў, нейтралізацыя значэнняў. Такім чынам, у моўным полі «захоўваецца самае галоўнае, што характарызуе палявую структуру: паўната і максімальная інтэнсіўнасць прымет у цэнтры структуры і іх разрэджанасць і аслабленне на перыферыі» [Там жа, с. 58–59]. Трэба дадаць, што магчымасць падыходу да мовы як да структурнага аб’екта з сістэмай сувязей і адносін паміж элементамі структуры засноўваецца «на прызнанні ўзаемаабумоўленасці функцыянальных і семантычных характарыстык адзінак мовы» [3, с. 36].

Лексіка-семантычны аспект фарміравання катэгорыі аб’ектнасці прадстаўлены наступнымі групамі.

1. Намінацыі, якія змяшчаюць сему адушаўлёнасці:

а) назвы чалавека (асобы): *Пытаецца казак у дзеўкі*, // *Скуль дарожанька ідзе* [2, с. 64]; *Прапалола дзеўка васілёчкі* // *Да й ажыдала казачэнька з поля* [2, с. 73]; *Няхай майго маладога* // *Ніхто не займае* [2, с. 100]; *Не ўсе тыя дзевак бяруць*, // *Што заляцаюцца* [2, с. 105]; *Сядзіць дзеўка ля ваконца* // *Ды з казака смяецца* [2, с. 107]; *Не дай мяне за п’яніцу*, // *После ж будзе жаль* [2, с. 131]; *Маці зяця не пазнала*, // *У хату не пазвала* [2, с. 134]; *Лепей мне ў таткі*, чым мне з нялюбым // *Увесь век жыці і гараваці* [2, с. 180]; *Устала Гэля, як бы не спала*, // *Абняла Антося, пацалавала* [2, с. 201]; *Дурная дзеўча, неразумная* // *Па кавалеру плача* [2, с. 119];

б) назвы жывёл, птушак: *Не пазволю я, сыноч родненькі*, // *Туую зязюлю ўбіці* [4, с. 47]; *Я й коніка меў і ехаць хацеў* [2, с. 89]; *Як буду твая*, // *Напаю каня* // *З зімненькае крынічанькі* [2, с. 61]; *Ой, ты будзеш сеяць, араці*, // *А я буду валы паганяці* [2, с. 73]; *Сівенькі галубчык* // *Сядзеў на дубочку*, // *Кліча галубочку* [2, с. 54]; *А ці не відзелі, а ці не слышалі* // *Галубку маю?* [2, с. 98]; *Адлятае саколчак, адлятае*, // *Пакідае сакаліну, пакідае* [2, с. 410].

2. Намінацыі, якія не змяшчаюць сему адушаўлёнасці:

а) лексемы з канкрэтна-прадметным значэннем: *Сядзіць мамачка, сядзіць родная*, // *Рушнік вышывае*, // *А малодшы брат на парозе сеў*, // *Руэжэо зараджае* [4, с. 46]; *Ой, вазьму я гостру косу*, // *Канопелькі скошу* [2, с. 121]; *Там дзевачкі часта хадзілі*, // *На ваду вяночкі насілі* [2, с. 201];

б) лексемы, якія абазначаюць адзенне, абутак: *Я зніму парчу*, // *Ножкі абварчу*, // *А назад як павярнуся*, // *Боцікі куплю* [2, с. 61]; *Ды й памыла, ды й пакачала* // *Міламу сарочку* [2, с. 200];

в) лексемы, якія абазначаюць прадукты харчавання: *Пастой, пастой, мая Кася*, // *Дай каню вады!* [2, с. 61]; *Дзеўка воду бярэ*, // *Казак каня вядзе* [2, с. 64]; *Ой, выпіла чарачку для прымету*, // *А майго мілага нету* [2, с. 94]; *Не еж хлеба, не пі вады*, // *Мая ічабятуха* [2, с. 105]; *Мусіў казак для дзяўчыны* // *Жбан піва купіці* [2, с. 113]; *Ах, люблю, люблю мёд салодзенькі*, // *Люблю малойца, хто малодзенькі* [2, с. 175];

г) лексемы, якія абазначаюць назвы цела чалавека: *Пад белым шатрочкам дзеўка стаяла*, // *Русую касіцу сваю часала* [2, с. 87–88]; *Я зніму парчу*, // *Ножкі абварчу*, // *А назад як павярнуся*, // *Боцікі куплю* [2, с. 61]; *Скора міла прыбязжала*, // *За ручэньку падзяржала* [2, с. 73]; *Тады на цябе забуду*, // *Як вочы заплашчу* [2, с. 105]; *Цераз рэчаньку, цераз быструю* // *Падай ручэньку, падай другую* [2, с. 109];

д) лексемы, якія называюць прыродныя аб'екты: *І каня я меў, і сцезьку я знаў*, // *І маці пускала* [2, с. 89]; *Я дарожку размяту*, // *Сама к міламу пайду* [2, с. 82];

е) лексемы, якія абазначаюць назвы дрэў, раслін: *Прапалола дзеўка васі-лэчкі* // *Да й ажыдала казачэнька з поля* [2, с. 73]; *Гнула, гнула вішаньку не нагнула*, // *Да ўпала пад вішаньку дай заснула* [2, с. 94]; *Там мая дзяўчынанька* // *Ды й пшанічку поле* [2, с. 103]; *Яна поле, поле*, // *Асот выкідае* [2, с. 103]; *А толькі зламлю вінаградчку* // *Свайму таткульку на парадачку* [2, с. 180];

ж) лексемы, якія называюць абстрактныя паняцці: *Дзевачка плача, долю праклінае* [2, с. 111]; *Ванька, Ваня, дружок мой*, // *Спадабаўся розум твой* [2, с. 131]; *Ой, пачуеш ды ты навіначку* // *Смутну, невясёду* [2, с. 254]; *Журылася красная дзяўчоначка* // *Ды па свайму гору* [2, с. 323].

Акрамя таго, намі выяўлены выпадкі, калі ў ролі семантычнага аб'екта выступаюць не ўласна назоўнікі, а займеннікі (*хто/што* і іх дэрываты): *Дзеўча таго паслухала*, // *Села і паехала* [2, с. 327]; *Адварніся, мілы*, // *Цябе я разую*, // *Да ў белае лічка* // *Сем раз пацалую* [2, с. 333]; *Ён мяне любіў*, – // *Хараша была* [2, с. 334]; *Я цябе любіў*, // *Я цябе кахаў* [2, с. 66]. Сустракаюцца выпадкі, калі семантычны аб'ект выражаны субстантываванаю формай: *Няхай майго маладога* // *Ніхто не займае* [2, с. 100]; *Лепей мне ў таткі, чым мне з нялюбым* // *Увесь век жыці і гараваці* [2, с. 180]; *Каб майго мілога іншы не любілі* [2, с. 180].

Такім чынам, у мове беларускіх народных песень у ролі семантычнага аб'екта часцей за ўсё выступаюць імёны адушаўлёныя (перш за ўсё асабовыя), а субстантываты ў гэтых адносінах аказваюцца перыферычнымі. Той факт, што намінацыі, якія змяшчаюць сему адушаўлёнасці, найбольш часта рэалізуюцца ў структуры сказа, тлумачыцца перш за ўсё экстралінгвістычнымі фактарамі. Галоўнай дзеючай асобай у песнях з'яўляецца, як правіла, жывая істота – чалавек, які пастаянна знаходзіцца ў пэўных зносінах з іншымі людзьмі. Таму чалавек можа выступаць не толькі ў якасці семантычнага суб'екта, але і ў якасці семантычнага аб'екта, на які накіраваны розныя дзеянні. Гэта абумоўлена і семантыкай разглядаемых намі народных песень (сямейна-бытавыя, песні пра каханне). Неабходна дадаць, што ў ролі адушаўлёнага аб'екта паралельна з чалавекам вельмі часта выступаюць назоўнікі, якія называюць птушак. Выкарыстанне вобразаў птушак з'яўляецца распаўсюджаным у фальклору. Акрамя таго, у беларускіх народных песнях героі-суб'екты часта накіроўваюць свае дзеянні на канкрэтныя прадметы розных лексіка-семантычных груп.

Граматычным цэнтрам поля аб'ектнасці для выяўлення аб'ектнай семантыкі і найбольшай рэгулярнасці функцыянавання з'яўляецца прамое дапаўненне, у ролі якога выступаюць асабовыя, неасабовыя імёны і займеннікі ў вінавальным склоне без прыназоўніка: *Выжсань свой тавар*, // *Што ад бацькі нагнала*, // *Тыя авечкі*, // *Што маці даравала* [4, с. 95]; *Яна ж мяне рано збудзіла*, // *А збудзіўшы – за вадой паслала* [4, с. 97]. Да перыферыі поля аб'ектнасці адносяцца іншыя спосабы прадстаўлення аб'екта ў структуры выказвання: *Выйдзі, сэрца, на ганачак*, // *Дай каню вады*, // *Дай каню вады* [2, с. 67] (давальны і родны

склоны); *Мне матуля прыказала, // Каб я з хлопцам не стаяла* [2, с. 67] (давальны і творны склоны); *Як успомню аб дзяўчыне, // Душа й сэрца баліць* [2, с. 225] (месны склон). Неабходна адзначыць, што функцыянальна-семантычнае поле аб'ектнасці, як і суб'ектнасці, не можа існаваць ізалявана. А. У. Бандарка сцвярджае, што «поле суб'ектнасці, з аднаго боку, перакрыжоўваецца з такімі палямі, як станаваць і персанальнасць, а з другога – з полем аб'ектнасці (перакрыжаванне тычыцца той сферы перыферыі суб'ектнасці, дзе яе прыметы сумяшчаюцца з тымі ці іншымі праяўленнямі аб'ектнасці). Магчымасць сумяшчэння прымет суб'екта і аб'екта ў адным і тым жа элеменце структуры сказа сведчыць аб тым, што пры выразным проціпастаўленні цэнтральных тыпаў суб'екта і аб'екта ў перыферычных зонах поля суб'ектнасці проціпастаўленне “суб'ект – аб'ект” страчвае абсалютны характар, паміж суб'ектнасцю і аб'ектнасцю няма рэзкай мяжы» [5, с. 69].

Сінтаксічную катэгорыю аб'ектнасці мы разглядаем як структурна-семантычную з сістэмай значэнняў, што аб'ядноўваюцца ў адзінае, агульнае значэнне накіраванасці дзеяння, прыметы, адносін на аб'ект. Разнавіднасці аб'ектных адносін вычляняюцца ў адпаведнасці з моўнай семантыкай: у некаторых аб'ектных канструкцыях да асноўнага значэння накіраванасці дзеяння на аб'ект дадаюцца розныя адценні, якія характарызуюць і ўдакладняюць гэту накіраванасць, што дазволіла выдзеліць функцыянальныя тыпы аб'ектных адносін. Семантыка-сінтаксічная катэгорыя аб'ектнасці аб'ядноўвае, з аднаго боку, немаркіраваны, нейтральны тып – уласна аб'ект, з другога боку, тыпы, маркіраваныя пэўнымі адценнямі значэнняў. Кожная разнавіднасць аб'екта выражае асаблівы аспект абагульнення на ўзроўні сінтаксісу і вызначаецца па функцыянальных, абагульненых сэнсавых дадзеных. Трэба дадаць, што агульнае аб'ектнае значэнне ўстанаўліваецца шляхам абагульнення прыватных аб'ектных значэнняў. Члены аб'ектнай сістэмы супрацьпастаўлены членам іншых сістэм, якія выражаюць іншы тып сінтаксічных значэнняў, а паміж сабой (у межах адной сістэмы) знаходзяцца ў адносінах унутрыаб'ектных проціпастаўленняў. Прымета, па якой проціпастаўляюцца члены аб'ектнай сістэмы, з'яўляецца сэнсаадрознівальнай.

У беларускіх народных песнях катэгорыя аб'ектнасці прадстаўлена наступнымі групамі.

1. Уласна аб'ект. Значэнне непасрэднага фізічнага або псіхалагічнага ўздзеяння на аб'ект без якіх-небудзь дадатковых адценняў рэалізуюць словазлучэнні з дзеясловамі, семантыка якіх патрабуе распаўсюджання аб'екта ў пэўным склоне. Большасць з іх патрабуе вінавальнага склону прамога аб'екта: *Дзеўка з бору не выходзіць, // Мухамор яна знаходзіць* [2, с. 54]; *Каця варанога, // Коніка сядлае, // Сядло залатое // На яго ўскладае* [2, с. 55]; *Янка коніка паіў, // Маня воду чэрпала, // Люлі, люлі, люлі, // Маня воду чэрпала* [2, с. 59]; *Хлопцы песню пяюць // І паходам ідуць* [2, с. 64]; *Прапалола дзеўка васілёчкі // Да й ажыдала казачэнька з поля* [2, с. 73]. Іншыя дзеясловы праз свае марфалагічныя ўласцівасці або словаўтваральную структуру патрабуюць іншых ускосных склонаў: *Скора міла прыбязжала, // За ручэньку падзяржала* [2, с. 73].

2. Мысленчы аб'ект. Гэта аб'ект, на які накіравана думка, пачуццё або ўспрыняцце. Такі аб'ект магчымы пры дзеясловах і назоўніках, звязаных з дзейнасцю інтэлекту, што надае такім словазлучэнням некалькі своеасаблівы характар. Мысленчыя адносіны ў словазлучэннях абумоўлены выключна лексіка-семан-

тычным значэннем галоўнага слова. У гэтай групе аб'ядноўваюцца наступныя прыватныя значэнні, пашыраныя ў тэкстах песень: аб'ект маўлення і паведамлення (*Распытаюся, разгукваюся // Аб жыцці-быцці яго* [2, с. 58]; *Распытаюся пра здаровейка яго* [2, с. 58]; *Як стаялі, так стаяць, // Пра матушку гавараць* [2, с. 82]); аб'ект мыслення і пазнання: (*Я на цябе // Не забуду, // Пакуль век жыва буду!* [2, с. 403]; *Я й сама тое знаю* [2, с. 129]); аб'ект пачуццяў (*На красу сваю любавалася* [2, с. 48]; *Я на табе скучыла, // Мой міленькі дружок* [2, с. 81]; *А на свайго міленькага // Зажурывалася* [2, с. 84]; *Салавей няе у клетцы, // Плача маладзец на дзеўцы* [2, с. 191]; *Над табою, дзяўчыначка, // Казак насмяецца* [2, с. 326]; *А я, маладзенька, на ём журуся* [2, с. 375]); аб'ект успрыняцця (*На цябе, мой міленькі, // Не нагляджуся* [2, с. 82]; *А ўстань, устань, мілая, дай прачніся, // На маю калясачку падзівіся* [2, с. 94]; *А ці відзелі, а ці вы слышалі // Галубку маю?* [2, с. 98]). Найбольш частотнымі формамі выражэння залежнага кампанента ў сінтаксічных канструкцыях з такім значэннем з'яўляюцца вінавальны і месны склоны.

3. Аб'ект-адрасат. Аб'ектныя адносіны з адценнем прызначэння і адрасата звязаны са спецыфікай функцыі давальнага склону. У адзінкавых выпадках у мове беларускіх народных песень для рэалізацыі гэтага аб'ектнага значэння выкарыстоўваецца родны склон з прыназоўнікам *для*. У даны разрад аб'ектных адносін аб'ядноўваюцца наступныя значэнні: дзеянне ажыццяўляецца на карысць аб'екта (*Пастой, пастой, дзяўчыначка, // Дай каню вады* [2, с. 60]; *Не псуі слёзачкамі лічка, – // Куплю табе чаравічкі, / Насі здарава* [2, с. 183]; *Мусіў казак для дзяўчыны // Абедаць прынесці* [2, с. 113]); дзеянне ажыццяўляецца на шкоду аб'екта (*Да другое ходзіш, // З другою гаворыш, // А мне, маладзенькай, // Няславаньку робіш* [2, с. 277]); уласна адрасатнае (*Там, у зялёным садочку / Казак дзяўчыне гаварыў* [2, с. 90]; *Ах, прыбіраўся, да ўсім скланяўся: // Айцове, матулі, а сваёй мілай, // А сваёй мілай, а чарнабровой, // Ох, да найніжэй ён скланяўся* [2, с. 278–279]; *Мілы да другой ідзе, // Сабе песеньку няе* [2, с. 279]). Форма давальнага склону ў такіх канструкцыях з'яўляецца тыповым фармальным паказчыкам данага значэння.

4. Аддзяляльны аб'ект. Залежнасць семантыкі аб'ектных словазлучэнняў ад формы склону кіруемага кампанента асабліва ярка праяўляецца ў словазлучэннях са значэннем пазбаўлення, удалення і г.д.: *А мамачка, мамачка, нябога, // Знімі мяне з камушка з бялога* [2, с. 50]; *Напаю каня // З зіменькае крынічанькі, // З поўнага вядра* [2, с. 61]; *Зляці, салавейка, // З дрэва высокага* [2, с. 93]. Такі аб'ект выражаецца родным склонам.

5. Суправаджальны аб'ект. У такіх канструкцыях аб'ект, як правіла, суправаджае дзейнасць суб'екта і выражаецца формай творнага склону: *А як жа мне поўнай быць, // З беражскамі роўнай пляць?* [2, с. 59]. Праз форму творнага склону ў беларускіх народных песнях можа перадавацца значэнне ўдзельніка дзеяння, якое ажыццяўляе суб'ект (*Стопчаіш боцікі казловенькія, // З дзеўкамі танцуючы* [2, с. 90]; *Сама не знаю, // З кім жыці маю* [2, с. 95]; *Лети у татулькі // Горы капаць, // Чым з благім мужам // Век гаравіць* [2, с. 179]; *А з любай жаной вячэрэчка смачна* [2, с. 218]), або значэнне ўзаемнасці дзеяння (*Мне матуля прыказала, // Каб я з хлопцам не стаяла* [2, с. 67]; *А я маці не баюся, // А я з табою ажанюся* [2, с. 91]; *Ой, не піў бы я і не еў бы я, // З харошаю дзяўчыначкай // Пасядзеў бы!* [2, с. 70]).

6. Аб'ект дасягнення. Залежнае слова ў такіх канструкцыях абазначае аб'ект, да якога накіравана дзеянне, але які на самой справе не ахоплены дзеяннем: *Праміж гарою // Казак за ёю // Сівым, сівым конічанькам // Едзе за ёю* [2, с. 70]; *Праходзіла ўсю цёмну ночку, // Прыблудзіла к зялёнаму дубочку* [2, с. 74]; *Аддай, мамачка, аддай, родная, // За каго я хочу* [2, с. 89]; *Ой, прыблудзіла красна дзеўка // К круту берагу* [2, с. 92]; *Адзін ўража не лажыўся, // За мной ночку валачыўся* [2, с. 150].

7. Аб'ект сродку дзеяння. Гэта значэнне непасрэдна звязана з семантыкай залежнага кампанента. Назоўнікі маюць канкрэтнае лексічнае значэнне: яны абазначаюць прадмет, які служыць сродкам пасціжэння прамога аб'екта, і ўжываюцца пры дзеясловах пэўнага кола ў выніку неабходнасці развіць дзеяслоў шляхам указання на сродак, з дапамогай якога ажыццяўляецца дзеянне: *Чым цябе лячыць, дачушка, // І дзе цябе дзеці?* [2, с. 56]; *Ён мяне любіў, я яго прынадзіла, // Я яго прынадзіла русаю касою, // Русаю касою, дзявочай красою* [2, с. 58]; *Конік ваду п'е, // Капытцам грабе* [2, с. 62]; *На ганачку стаяла, // Бровачкамі маргала* [2, с. 74]; *Яна умывала бела сваё ліца // Крынічнай вадой* [2, с. 98]; *Яна расчасала сваю русу косу // Частым грэбням* [2, с. 92]; *Там арала дзяўчыніца // Канём вараненькім* [2, с. 113]; *Кінуў платочкам – не дастаў, // Кінуў яблычкам – не ўлучыў* [2, с. 110]. Найбольш частотная форма выражэння такога аб'екта – творны склон без прыназоўніка, аднак у песенных тэкстах сустракаецца аб'ект са значэннем сродку дзеяння ў форме меснага склону з прыназоўнікам *на*: *Гой, гой, // Едзе міленькі мой // На шэрым канёчку, // На шэрым канёчку* [2, с. 58].

8. Аб'ект-крыніца. Гэта значэнне характэрна для тых выпадкаў, калі аб'ект выступае як матэрыял, аснова для іншага аб'екта. Аб'ект-крыніца і аб'ект сродку дзеяння вельмі блізкія па сваёй семантыцы. Часцей за ўсё аб'ект-крыніца выражаецца формай роднага склону з прыназоўнікам *з*: *Сашы мне шляхрочык // З макавага цвету* [2, с. 72].

9. Аб'ект адсутнасці. Такое значэнне вынікае з адмоўнай формы дзеяслова: *А я, бедна, гарую, // А без дроў, без дроў, // Без лучыначкі // Цёмну ночку начую* [2, с. 344]; *Нашто мяне пытаеш, // Калі хаты не маеш* [2, с. 151]. Родны склон – асноўны носьбіт адзначанай семантыкі.

10. Распазнавальны аб'ект. Словаформа з такім значэннем, як правіла, ужываецца ў месным склоне з прыназоўнікам *на*. Аднак аб'ект такога тыпу ў мове народных песень прадстаўлены зрэдку: *То я свайго міленькага // Па шапцы пазнала* [2, с. 57]; *Дзе мой мілы запяе – // Па голасу ўзнаю* [2, с. 58].

Сярод адзначаных аб'ектных значэнняў у мове беларускіх народных песень цэнтральнае месца ў функцыянальна-семантычным полі аб'ектнасці займаюць уласна аб'ект, аб'ект-адрасат і аб'ект сродку дзеяння. Зрэдку функцыю аб'екта выконвае не назоўнік або займеннік, а інфінітыў (так званы аб'ектны інфінітыў): *Я свайго міленькага // Цераз Дунай відзела, // Верна слова мовіла, // Жаніцца пазволіла* [2, с. 282].

Такім чынам, паміж сінтаксічнай і семантычнай уласцівасцю моўных з'яў маецца двухбаковая залежнасць. Для рэалізацыі кожнага з відаў аб'ектных адносін выкарыстоўваецца свой комплекс сродкаў: ужываюцца пэўныя лексіка-семантычныя групы дзеясловаў, аб'ект выражаны пэўнай склонавай формай, акрэслена кола магчымых прыназоўнікаў. Адзін з такіх сродкаў з'яўляецца вырашальным, асноўным і служыць паказчыкам якога-небудзь тыповага аб'ект-

нага значэння. Прасочваецца выразная ўзаемасувязь паміж унутраным, змястоўным бокам сінтаксічных канструкцый – іх семантыкай, і знешнім – спосабам выражэння ўласцівых ім значэнняў.

ЛІТАРАТУРА

1. *Норман, Б. Ю.* Язык: знакомый незнакомец / Б. Ю. Норман – Минск : Высш. шк., 1987. – 222 с.
2. *Песні пра каханне / пад рэд. А. С. Фядосіка.* – Мінск : Навука і тэхніка, 1978. – 616 с.
3. *Семантико-функциональные поля в лексике и грамматике : межвуз. сб. науч. тр.* – Л., 1990. – 132 с.
4. *Сямейна-бытавыя песні / Склад. І. К. Цішчанка ; склад. муз. часткі Г. В. Таўлай ; рэд. А. С. Фядосік.* – Мінск : Навука і тэхніка, 1984. – 752 с.
5. *Теория функциональной грамматики. Субъектность. Объектность. Коммуникативная перспектива высказывания. Определенность / неопределенность // редкол.: А. В. Бондарко (отв. ред.) [и др.].* – СПб. : Наука, 1992. – 304 с.